

ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН ТАРАҚҚИЁТИДА ИЖТИМОЙ-СИЁСII ИНСТИТУТЛАРНИ ЯНАДА РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ЖИХАТЛАРИ

ОСОБЕННОСТИ ДАЛЬНЕЙШЕГО РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНО- ПОЛИТИЧЕСКИХ ИНСТИТУТОВ В РАЗВИТИИ НОВОГО УЗБЕКИСТАНА

FEATURES OF THE FURTHER DEVELOPMENT OF SOCIAL-POLITICAL INSTITUTIONS IN THE DEVELOPMENT OF THE NEW UZBEKISTAN

GOLIBJON MAKHAMMADJANOV,
HEAD OF THE UNITED NATIONS TRAINING
CENTER FOR THE DEVELOPMENT OF
PARLIAMENTARISM OF LEGISLATION AND
PARLIAMENTARY RESEARCH INSTITUTE
galibmahamadzanov@gmail.com
171, FURKAT, Tashkent, 100092, Uzbekistan

DOI: 10.47980/PAU/2022/3/5

Аннотация: Мазкур мақола 2016-2022 йилларда мамлакатимиз сиёсий ҳаётида амалга оширилган ўзгаришлар, ислохотлар, жумладан, фуқаролик жамияти ва унинг асосий институтларнинг ривожланишига доир амалга оширилган туб ислохотларнинг динамикаси очиб берилган. Асосий эътибор, анъанавийлик ва замонавийлик муносабатлари давомида сиёсий институтларнинг ўрни ва роли масаласининг илмий ва амалий жиҳатларига қаратилган. Хусусан, 2017 йилдан бошлаб мамлакат давлат бошқарувини ислоҳ қилиш билан боғлиқ қабул қилинган стратегия билан боғлиқ қарорларнинг янги жараёнларда мамлакатнинг тараққиётида ўрни ва роли моҳияти очиб берилган. Бу борада “2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасининг ривожлантиришнинг бешикта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси” ҳамда 2022 йилда 29 январда қабул қилинган 2022-2026 йилларга мўлжалланган “Тараққиёт стратегияси” доирасида сиёсий институтлар ва бошқа фуқаролик жамияти институтлари ривожлантириш билан боғлиқ қабул қилинган бир қатор вазифаларнинг мазмун-моҳияти таҳлил қилинган.

Мамлакат сиёсий, иқтисодий, ижтимоий соҳаларда юз бераётган турли ўзгаришларда сиёсий сиёсий институтларнинг ўрни ва роли қанчалик аҳамиятли эканлиги мазкур мақоланинг асосий концептларидан бирини ташкил этган. Янги Ўзбекистон қуриш асосида жамиятнинг сиёсий институтлар фаолиятини янада такомиллаштиришнинг асосий йўналишлари ҳамда

Тараққиёт стратегиясининг асосий мақсадларини амалга оширишда сиёсий институтлар фойдаланишининг истиқболлари юзасидан тегишли таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилган. Шу билан бирга, Янги Ўзбекистон стратегиясининг ўзига хос жиҳатлари ва унинг тарихий зарурияти, уни амалга ошириш билан боғлиқ турли тенденциялар, ушбу жараённинг ўзига хос хусусиятлари тадқиқ этилган.

Бу борада илгор хорижий давлатлар тажрибаси, замонавий ёндашув ва қарашлар ҳамда бу жараёнда сиёсий институтларнинг ўрни ҳамда Ўзбекистонда тарихий ривожланишининг ўзига хос хусусиятлари очиб берилган. Жумладан, анъанавий жамиятларнинг ўзгаришлари тенденциялари ҳамда замонавийлашув муносабатларининг Янги Ўзбекистон стратегиясида ўрни ва роли масаласининг асосий омилларига эътибор қаратилган.

Янги Ўзбекистон стратегиясида фуқаролик жамияти институтларининг ўрни ва роли масаласи қанчалик муҳим эканлиги ҳамда бу жараёнлар ҳар қандай давлатлар ва жамиятлар учун асосий ривожланиш омилли эканлиги асослаб берилган. Шунингдек, жамиятда, хусусан, замонавийлашув жараёнининг йўналишлари, амалга ошириш механизмлари, шу билан бирга, сиёсий институтларнинг анъанавий ва замонавий моделлари ва типлари тараққиёт босқичлари, имкониятлари, эҳтиёжлари атрофича таҳлил этилган. Сиёсий институтларнинг анъанавий ва замонавий жамиятларда улардан фойдаланишининг модернизациялашувнинг асосий технологияларининг ўзига хос жиҳатлари алоҳида таҳлил этилган. Айни пайтда глобллашув шароитида сиёсий институтларнинг давлат ва жамият ҳавфсизлиги таъминлашда ўрни концептуал жиҳатдан асослаб берилган.

Калит сўзлар: Янги Ўзбекистон, Тараққиёт стратегияси, сиёсий институтлар, замонавий жамият, сиёсий тафаккур, сиёсий фаоллик, сиёсий иштирок, ижтимоий институтлар, гоё, замонавийлик, модернизация, ижтимоий-сиёсий институтлар, мутаносиблик.

Аннотация: В данной статье раскрывается динамика изменений и реформ, осуществляемых в политической жизни нашей страны в 2016-2022 гг., в том числе динамика кардинальных реформ, касающихся развития гражданского общества и его основных институтов. Основное внимание сосредоточено на научно-практических аспектах вопроса о месте и роли политических институтов во взаимоотношениях традиционализма и современности. В частности, с 2017 года раскрыта суть решений, связанных с принятой стратегией, связанной с реформированием государственного управления страны в развитии страны. В связи с этим в рамках «Стратегии действий по пяти приоритетным направлениям развития Республики Узбекистан на 2017-2021 годы» и «Стратегии развития» на 2022-2026 годы, принятой 29 января 2022 года. была проанализирована суть поставленных задач. Одной из основных концепций данной главы является значение места и роли политических институтов в различных изменениях, происходящих в политической, экономической

и социальной сферах страны. На основе построения нового Узбекистана разработаны соответствующие предложения и рекомендации относительно основных направлений дальнейшего совершенствования деятельности политических институтов общества и перспектив использования политических институтов в реализации основных целей Стратегии развития. При этом исследованы особенности стратегии Нового Узбекистана и ее историческая необходимость, различные направления, связанные с ее реализацией, особенности этого процесса. В связи с этим раскрываются опыт передовых зарубежных стран, современные подходы и взгляды, а также роль политических институтов в этом процессе, а также особенности исторического развития Узбекистана. В частности, уделяется внимание основным факторам вопроса о тенденциях изменений традиционных обществ и роли модернизационных отношений в стратегии Нового Узбекистана. В стратегии нового Узбекистана обосновано, насколько важен вопрос о месте и роли институтов гражданского общества и о том, что эти процессы являются основным фактором развития для любых стран и обществ. Также в обществе, в частности, тщательно анализируются направления процесса модернизации, механизмы реализации, при этом традиционные и современные модели и типы политических институтов, этапы развития, возможности и потребности. Отдельно анализируются особенности основных технологий модернизации политических институтов в традиционном и современном обществах.

Ключевые слова: Новый Узбекистан, стратегия развития, политические институты, современное общество, политическое мышление, политическая деятельность, политическое участие, социальные институты, идея, современность, модернизация, общественно-политические институты, пропорциональность.

Abstract: This article reveals the dynamics of the changes and reforms implemented in the political life of our country in 2016-2022, including the dynamics of fundamental reforms regarding the development of civil society and its main institutions. The main focus is on the scientific and practical aspects of the question of the place and role of political institutions during the relationship between traditionalism and modernity. In particular, since 2017, the essence of the decisions related to the adopted strategy related to the reform of the country's public administration in the development of the country has been revealed. In this regard, a number of measures related to the development of political institutions and other civil society institutions were adopted within the framework of the "Strategy of Actions on Five Priority Areas of Development of the Republic of Uzbekistan in 2017-2021" and the "Development Strategy" for 2022-2026, adopted on January 29, 2022, the essence of tasks was analyzed.

One of the main concepts of this chapter is to show the importance of the place and role of political institutions in various changes taking place in the country's political, economic, and social spheres. On the basis of building a

New Uzbekistan, relevant proposals and recommendations were developed regarding the main directions of further improvement of the activity of political institutions of the society and the prospects of using political institutions in the implementation of the main goals of the Development Strategy. At the same time, specific aspects of the strategy of New Uzbekistan and its historical necessity, various trends related to its implementation, specific features of this process have been researched.

In this regard, the experience of developed foreign countries, modern approaches and views, the role of political institutions in this process, as well as specific features of the historical development in Uzbekistan, are revealed. In particular, focus is paid on the main factors of the question of the trends of changes in traditional societies and the role of modernizing relations in the strategy of New Uzbekistan.

In the strategy of New Uzbekistan, the importance of the issue related to the place and role of civil society institutions and these processes are the main development factor for any countries and societies are justified. In society, in particular, the directions of the modernization process, its implementation mechanisms, also, development stages of traditional and modern models and types of political institutions, opportunities, and needs are thoroughly analyzed. Specific aspects of the main technologies of modernization of political institutions in traditional and modern societies are analyzed separately. At the same time, the role of political institutions in ensuring the security of the state and society in the context of globalization is conceptually justified.

Keywords: New Uzbekistan, Development strategy, political institutions, modern society, political thinking, political activity, political participation, social institutions, idea, modernity, modernization, socio-political institutions, proportionality

КИРИШ

Янги жамият – янги ғоялар, қарашлар, майдони. Бунда сиёсий институтлар ҳокимиятнинг янги равиоҷланиши ракурсини белгилаб беришлари лозим. Зеро, сиёсий институтлар фуқароларни ҳокимиятга нисбатан рағбатлантириш тизимини ташкил этувчи қоидалар тўпламидир. Сиёсий институтлар қучли фуқаролик жамиятининг шаклланишида, улар билан давлатнинг ўзаро алоқаларини янада мустаҳкамлаш омили сифатида алоҳида аҳамиятга эга. Зеро, сиёсий институтларнинг аҳолининг бошқарувга, унинг сиёсий институтларига рағбатини шакллантиришда алоҳида аҳамият касб этади. Улар айниқса, замонавийлашув бўсағасидаги давлатлар учун муҳим бўлиб, ҳукуматнинг аниқ шаклланиши ҳамда унинг турли идоралари қандай ҳуқуқларига эга эканлигини, шунингдек, ундан қандай фойдаланиш мумкинлигини белгилайди. Сиёсий институтлар жамият аъзоларининг манфаатларини давлат бошқарувида ифодалаган ҳолда, ҳокимиятни мустаҳкамлаш учун хизмат қилади. Фикримизча,

сиёсий институтлар марказий ҳокимиятнинг жамиятдаги сиёсий мақомини оширишнинг муҳим индикатори ҳисобланади. Бунда сиёсий институтларнинг анъанавий, тарихий ривожланиш негизларини тадқиқ этиш, трансформация жараёнларидан ўтиш мезонларини ўрганиш жамиятлар учун, айниқса янгиланишларнинг янги босқичида турган мамлакатларга, хусусан, Янги Ўзбекистонда сиёсий ҳокимиятни янада мустаҳкамлашнинг асосий воситаси ҳисобланади. Замоनावийлашув шароитида, жамиятдаги янги сиёсий муносабатларни шакллантиришда, фуқароларнинг фаоллигини оширишдаги инклюзив сиёсий институтларни шакллантириш, улардан фойдаланишни тизимли шаклда йўлга қўйиш лозим. Инклюзив сиёсий институтлар – жамиятлар фуқароларнинг фаоллигини ошириш ҳамда уларнинг манфаатларини сиёсий ҳокимият мақсадларидан устун қўювчи, жамиятда давлат ҳокимиятининг фуқаролар мақсадларига мослигини таъминлаб беришга хизмат қилувчи сиёсий бирликка тушунилади. Сиёсий институтлар бирор бир фуқаро ёки гуруҳнинг манфаатларига эмас, балки, шу жамиятдаги мавжуд фуқароларнинг умумий бирлик сифатида манфаатларини ифода этишга хизмат қилади. Фикримизча, глобаллашув даврида, ахборотлар давлат ва жамиятлар учун хавф солаётган даврда, замонавий давлатлар учун инклюзив институтлар фуқароларнинг сиёсий ҳокимиятни қўллаб-қувватлаш ҳамда фаол фуқаролик позициясини мустаҳкамлаб беришнинг асосий омили бўлиб хизмат қилади. Трансформация жараёнининг самарадорлиги, мослашувчанлиги жамиятнинг турли институтларига, аввало сиёсий институтларига бевосита боғлиқ жараёндир. аввало жамият институтлари ва улар орқали аҳолининг ижтимоий-сиёсий фаоллигига билан боғлиқ.

УСЛУБЛАР

Ушбу мақолада тадқиқ этилаётган сиёсий институтларнинг замонавий жамиятлар барпо этиш давомидаги аҳамияти, хусусан Янги Ўзбекистонни барпо этишда трансформациясининг сиёсий жиҳатлари таққослаш, анализ, қиёсий таҳлил ҳамда контент таҳлил қилиш методлари асосида таҳлил қилинган.

ТАҲЛИЛ

Ҳар қандай жамият ўз институтига эга бўлади. “Институт” атамаси турли маъноларда ишлатилади. Ушбу атама чет тилларига латин тилидан

кириб келган: “*institutum*” – яъни, “ўрнатиш”, “тузилиш”, “қурилиш” каби маъноларни беради (Kravchenko A. 2004:91). Сиёсий институтлар кучли фуқаролик жамиятининг шакллантиришда, улар билан давлатнинг ўзаро алоқаларини янада мустаҳкамлаш омили сифатида алоҳида, аҳамиятга эга. Зеро, сиёсий институтларнинг аҳолининг бошқарувга, унинг сиёсий институтларига рағбатини шакллантиришда алоҳида аҳамият касб этади. Сиёсий ўзгаришларнинг ўзи эса бошқариш ва бошқарилиш тузилмаларида замонавий усуллар институтларни тузилишини тақозо қилади (Berdiev B, 2019:18) АҚШнинг ҳозирги кундаги сиёсий тизими асоси муаллифларидан бири – Ф. Рузвельт сиёсий институтларни “Отлар учлиги”га қиёслаб, унинг асосий ҳамда муҳим кўриниши сифатида белгилаб, булар – Конгресс (парламент), ижро этувчи ҳокимият ва суд ҳокимияти сифатида бежизга кўрсатмаган эди (Robinson A, 2015:697). Улар аниқ белгиланган вазифаларни амалга оширади. Уларга ижтимоий институтлар, парламент, сиёсий партиялар, лоббистлар ҳаракатини, ОАВни киритиш мумкин. Улар биргаликда катта бир тизимни эслатади. Хусусан, Қ.Куранбоевнинг фикрича, давлат (асосий сиёсий институт сифатида) ўз ҳокимияти билан унга бўйсунувчилар итифоқи сифатида талкин этилади (Quronboev Q, 2008:18). Э.Дюркгеймнинг фикрича, институтларнинг шаклланиши инсонларнинг ижтимоий ҳамкорлиги билан боғлиқ. У жамиятни “механик ҳамкорлик” ва “органик бирдамлик” асосида бирлашган турларга ажратади. Биринчи турдаги жамиятларнинг фаолиятида анъанавий, тарихий қарашларни устунлиги кузатилса, иккинчи кўринишида эса муносабатлар тизими бевосита ахлоқ қоидалари билан назорат қилинади ва тартибга солинади (Dyurkgeym E, 1900:143). Ҳар қандай институтлар (сиёсий, ижтимоий) ўз фаолиятини бевосита институционаллашув (даврий қонуниятларни аста-секин мослаштириб бориш) жараёни орқали мустаҳкамлайди. Институционаллашув – ички қонуниятлар ва тажрибавий жараёнлар асосида пайдо бўладиган ҳатти-ҳаракатларни назорат қилиш, тартибга солиш, шунингдек, бошқариш имкониятини берадиган ҳатти-ҳаракатлар билан алмашинувидир (Frolov S, 1994:124). П.Бергер эса институтлар таркибий жиҳатларини махсус, ташкилийлик хусусиятлари билан ажаралиб турадиган, ижтимоий ҳаракатлар уйғунлигини, бирдамлигини таъминловчи мақсадлар тўпламини, масалан, юридик қонун, никоҳ, ижтимоий қатламларни тушунган (Berger P. 1996: 84). М.С.Комаровнинг таъкидлашича, институтларнинг таркибий қисмлари ўзида “қадриятлар ва қоидалар уйғунлигини ифода этади

ва унинг воситасида жамиятнинг муҳим аҳамият касб этувчи соҳалари-яъни, иқтисодиёт, сиёсат, маданият, оилада инсонларнинг ҳатти-ҳаракатлари йўналтирилади ва назорат қилади” (Komarov S. 1994:194). Кеес Дж.Хамелинкни таъкидлашча, айнан маданият инсонларни муайян муҳитга мослашуви ва шу жараёнда кашф қилган ўзига хос моддий ва номоддий кашф этиш ҳаракатлари натижасидир (Hamalink S, 1985:15). Д.Норт институтларни жамоавий бирликка уюштирувчи, айтилишда турли муаммоларни жамоавий ҳал қилишнинг расмий кўриниши ҳисоблайди. (Nort D, 1997:68). Фикримизча, иқтисодий тараққиёт доим ҳам муайян мамлакат ривожланиши, қудрати учун ягона ва бирламчи омил бўлиб қолмасдан, унинг асл тараққиёт манбалари институтлар, аввало сиёсий институтлар ҳамкорлиги, уларнинг “соғлом” назорати (бу ерда асосий институт давлатнинг мақоми назарда тутилмоқда) остида бўлиши мақсадга мувофиқдир. Инсонлар онгида демократик кадриятларни мустаҳкамлашда, уларнинг сиёсий ва фуқаролик фаоллигини оширишда, мамлакатда рўй бераётган демократик ўзгаришларнинг кўламини кенгайтириш ва чуқурлаштиришда фуқаролик жамиятининг асосий институтлари ўрни ва аҳамияти бекиёсдир (I.Karimov, 2005:40). Бир сўз билан айтганда, сиёсий институтлар аслида бир бутун жамият мавжудлиги, унинг тараққиётининг икки асосидир. Бу борада сиёсатшунос В.И. Пантин “ҳар қандай янги демократик мазмундаги институтлар қачонки, аҳолининг асосий қисмининг манфаатлари ва сиёсий, ижтимоий мақсадлари билан йўғрилган олқишларга сазовор бўлмас эканлар, уларни тўла маънода самарали деб ҳисоблаш мумкин эмас. Шунингдек, уларнинг легитимлилик даражасини олиши аҳолининг кўз ўнгида жамият одидаги муаммоларни қанчалик еча олиш воситаларига эгалиги, унинг натижаси самарасига боғлиқдир” -деган эди (Pantin V, 2001:400). Америкалик сиёсатшунос С.Коэннинг фикрларига кўра: «... ҳар қандай сиёсий тизим агар шу мамлакатда маълум ижтимоий-сиёсий қарашлар йиғиндисидан ташкил топмаган бўлса, у бирор-бир мамлакатда барқарор сақланиб қола олмайди – деб бежизга таъкидламаган эди (Gadjiev K, 1995:349). Платон фуқаролик жамиятининг марказига давлатчилик ва қонунчилик институтини қўяди (Platon, 1921: 23). Демак, инсонлар фаолиятини тартибга солишга қаратилган меъёрларнинг тараққиёти асосида ижтимоий-сиёсий институтлар такомиллашган. Жамиятда сиёсий институтлар ҳар доим **“ғоялар ва тарғибот фабрикаси”** вазифасини тўла қонли амалда ишотлаши лозим бўлади. Сиёсий институтлар – аслида инсонларнинг ўртасидаги сиёсий муносабатларни тартиб солувчи,

муносабатлар йиғиндиси ҳисобланади (Osipov Yu, 2004: 342). Шунини алоҳида таъкидлаш лозимки, сиёсий институтларнинг мавжудлигининг ўзи анъанавийликнинг яқунланишига ёки замонавий муносабатларга ўтиши учун етарли эмас. Балки, уларнинг таркибий қисмларининг қанчалик жамият аъзолари мақсадларига муштараклигига боғлиқдир. Хантингтон фикрича, сиёсий институтларнинг модернизациялашгани уларнинг демократлашганлигига эмас, балки сиёсий ҳаётда кураш олиш боришга киришган кенг аҳоли оммасининг доимий ўзгарувчан ижтимоий мақсадларига мослашувини кафолатлайди (Huntington S, 1975:188)

Сиёсий институтларнинг давлат бошқарувини ташкил этиш борасидаги хизмати бекиёсдир. Айнан улар аҳолининг сиёсий фаоллигини оширган ҳолда, давлат бошқарувида бўлган ишончини мустаҳкамлашда катта рол ўйнайди. Буни АҚШда фаолият кўрсатаётган Гэллап институти деб ном олган ижтимоий фикрни ўрганиш маркази томонидан «Халқ ҳукумат овози индекси» деган мавзуда 2017 йилда ўтказилган ва эълон қилинган тадқиқот материалларида сиёсий институтларнинг давлатларнинг демократия индексидаги ўрни бўйича натижалари тасдиқлайди. Ушбу нуфузли ташкилот шу йўналиш бўйича ўз хулосасини чиқариш учун жаҳон миқёсида 55 та мамлакатда сўров ўтказиб, “Халқ ҳукумати овози” индекси ривожланган ва демократик мамлакатларда сиёсий институлар ва уларнинг фуқаролари ўртасидаги муносабатларда ўрнига катта эътибор берилган (<https://www.gallup-international.com/survey-results/survey-esult/voice-of-the-people-government-index>). Эътиборга молик тарафи, Ғарбий Европа давлатларида давлат ҳокимияти ва унинг институтларига ишончининг йўқлиги, балки Шарқий Осиё мамлакатларида сиёсий институтларига нисбатан ишонч даражаси юқори эканлигини кўриш мумкин. Улар айниқса, замонавийлашув бўсағасидаги давлатлар учун муҳим бўлиб, ҳукуматнинг аниқ шаклланиши ҳамда унинг турли идоралари қандай ҳуқуқларига эга эканлигини, шунингдек, ундан қандай фойдаланиш мумкинлигини белгилайди (A.Robinson, 2015:182). Сиёсий институтлар жамият аъзоларининг манфаатларини давлат бошқарувида ифодалаган ҳолда, ҳокимиятни мустаҳкамлаш учун хизмат қилади. Фикримизча, сиёсий институтлар марказий ҳокимиятнинг жамиятдаги сиёсий мақомини оширишнинг муҳим индикатори ҳисобланади. Замонавийлашув шароитида, жамиятдаги янги сиёсий муносабатларни шакллантиришда, фуқароларнинг фаоллигини оширишдаги инклюзив сиёсий институтларни шакллантириш, улардан фойдаланишни тизимли шаклда йўлга қўйиш лозим. Инклюзив сиёсий институтлар –

жамиятлар фуқароларнинг фаоллигини ошириш ҳамда уларнинг манфаатларини сиёсий ҳокимият мақсадларидан устун қўювчи, жамиятда давлат ҳокимиятининг фуқаролар мақсадларига мослигини таъминлаб беришга хизмат қилувчи сиёсий бирликка тушунилади. Сиёсий институтлар бирор бир фуқаро ёки гуруҳнинг манфаатларига эмас, балки, шу жамиятдаги мавжуд фуқароларнинг умумий бирлик сифатида манфаатларини ифода этишга хизмат қилади. Фикримизча, глобаллашув даврида, ахборотлар давлат ва жамиятлар учун хавф солаётган даврда, замонавий давлатлар учун инклюзив институтлар фуқароларнинг сиёсий ҳокимиятни қўллаб-қувватлаш ҳамда фаол фуқаролик позициясини мустаҳкамлаб беришнинг асосий омили бўлиб хизмат қилади. Трансформация жараёнининг самарадорлиги, мослашувчанлиги жамиятнинг турли институтларига, аввало сиёсий институтларига бевосита боғлиқ жараёндир. аввало жамият институтлари ва улар орқали аҳолининг ижтимоий-сиёсий фаоллигига билан боғлиқ. Трансформация – ижтимоий тизимнинг имманент умумий сифат хусусияти бўлиб, тизим бир структуравий тузилмадан ривожланган барқарор тизимга алмашади (Islamov I, 2022:125). У тизимнинг бутун мазмун моҳиятидаги ўзгариш, шахс ва институтларнинг табиий ривожланиш қонуниятлари асосида мақсадга йўналтирилган фаолияти ўзгариши . Бу жараённинг умумий моҳияти сифатида айнан анъанавий сиёсий институтларнинг янги сиёсий муносабатларга қанчалик мослашувчанлиги ҳолати десак тўғри бўлади. Хусусан, Фаробий сиёсий институтлар жамиятдаги сиёсий тартибни мустаҳкамлашнинг негизи сифатида баҳолаб: “Қонунларни ўрганиш тўғри, билмаслик муаммоларнинг бошидир. Чунки, қонунларни билмаган ва уларга бўйсинмаганлар (қонунларни) беъмани деб аташни ҳохлаб қоладилар” (Abu Nasr Farobiy, 2021: 21). Жамият институтлари тизими ўз навбатида уларнинг ривожланиши тартиби сифатида ҳам талқин этилади. Чунки, тизимлаштирилган ҳар бир соҳа узоқ муддат ва самарали фаолият кўрсатиши мумкин. Қадриятлар жамият ҳаётида муҳим аҳамият касб этиши аслида уни аниқ бир тизимга эга эканлиги билан боғлиқдир. Анъанавий жамиятларнинг ўзи анъаналар асосига қурилганлиги билан икки хил аҳамият касб этади. Демократиянинг ўзи ҳам ҳақиқат ҳам қадрият сифатида аввало тартиблаштирилганлиги билан жамиятларда ўрин эгаллаши ҳақида қарашлар ҳам мавжуд (L.Shtraus, 2000: 12) . Г.Алмонднинг фикрича, ҳар қандай институти таркибий тизимида ижтимоий, иқтисодий билан бирга тарихий қадриятлар ва анъаналар бирлиги, маданиятлар умумийлиги мавжудлиги билан изоҳланади (G.Almond, 1992:4).

Янги Ўзбекистон стратегияси жамиятнинг сиёсий модернизация-лашувининг муҳим ҳуқуқий ва сиёсий ҳамда сиёсий мазмун касб этувчи ҳужжати ҳисобланади. Стратегияда сиёсий институтларнинг мақоми аввало инсон манфаатларининг ўзида кенгроқ акс эттириш ҳамда давлат ва жамият муносабатларининг янада мустаҳкамлаш имконияти сифатида қўрилмоқда. “Янги Ўзбекистон орзуси амалиётга, реал воқеаликка айланмоқда. Аммо бу осонликча, ўз-ўзидан бўладиган иш эмас. Янги жамиятни барпо этиш, авлодларимиз учун ёруғ келажакни яратиш эҳтиёжи барчамиздан юксак маъсулиятни талаб қилаётгани шубҳасиз”(Shavkat Mirziyoev, 2021: 24) . Бу жараён Ўзбекистонда сиёсий ислохотларнинг янгича табиатини белгилаб беради. Унинг асосий мазмуни фикримизча, **“фуқаро+жамият+давлат”** – мазмунида акс этади. Замонавийлашув жараёни – биринчи галда ҳар бир давлат фуқароларининг сиёсий кайфиятига таъсир қилувчи сиёсий институтларнинг фаоллигига боғлиқдир. Чунки, сиёсий институтлар ўзига фуқароларни бирлаштирган ҳолда, ислохотлар йўналишини белгилашда давлат ва жамиятнинг асосий позициясини мустаҳкамлаб беради. “Жамиятимизнинг янги қиёфаси” тушунчаси қотиб қолган воқелик ёки ўзгармас аксиомани англатмайди (Shavkat Mirziyoev, 2021:24). Ҳар қандай жамиятнинг ривожланиш назарияси аввало, ундаги сиёсий институтларнинг ривожланишига хос бўлган қарашларнинг ўсиш даражасини ўрганишга боғлиқ. Фикримизча, янги жамиятлар – турли анъанавий институтларнинг тараққиёти шу билан бирга, янги сиёсий институтларнинг ташкил топиши ҳамда фуқароларнинг уларга бўлган янгича муносабати кўриниши демакдир. Бундай асосий сиёсий институт – давлатнинг мақоми ва таъсири етакчи аҳамият касб этади. Хусусан, бундай шароитда сиёсатшунос Б.Аманов таъкидлаганидек “сиёсий ҳокимиятнинг мақсади – халқ ҳокимиятини номигагина эмас, балки амалда жорий қилиш механизмларини мустаҳкамлашдир”(Amanov Baxtiyor, 2020:203) – деган эди. “2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегияси”нинг “Инсон кадрини юксалтириш ва эркин фуқаролик жамиятини янада ривожлантириш орқали халқпарвар давлат барпо этиш” номли биринчи ва асосий бандида жамият институтларининг, айниқса сиёсий институтлар фаолиятини янада жадаллаштириш, ўз фаолиятларини очик ва шаффоф, демократик тамойиллар асосида амалга ошириш механизмлари белгилаб қўйилди. Бу Янги Ўзбекистонни ўзига хос замонавий ривожланишининг миллий тенденцияси сифатида кўрсатиш мумкин. Янги жамият – янгича қарашлар ва сиёсий мулоҳазалар майдонидир. 2017-2021

йилларда Ўзбекистон Республикасининг ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегияси сиёсий институтларнинг ривожлан-тиришга катта эътибор берилгани фикримизнинг исботидир. Унинг I-устувор йўналиши бевосита жамиятнинг ижтимоий-сиёсий институт-ларининг такомиллаштиришга қаратилган бўлиб, “Давлат ва жамият қурилиши тизимини такомиллаштиришнинг устувор йўналиш йўналиши” деб номланиши бежизга эмас. Хусусан, стратегияда жамиятнинг ижтимоий-сиёсий институтларини янада такомиллаштириш, масалан, давлат ва жамият қурилишини такомиллаштиришга йўналтирилган демократик ислохотларни чуқурлаштириш ва мамлакатни модернизация қилишда парламентнинг ҳамда сиёсий партияларнинг ролини янада кучайтириш, давлат бошқаруви тизимини ислох қилиш, давлат хизматининг ташкилий-ҳуқуқий асосларини ривожлан тириш, «Электрон ҳукумат» тизимини такомиллаштириш, давлат хизматлари сифати ва самарасини ошириш, жамоатчилик назорати механизмларини амалда татбиқ этиш, фуқаролик жамияти институтлари ҳамда оммавий ахборот воситалари ролини кучайтириш (1.1.-банди), сиёсий институтлар фаолиятида замонавийлашув муносабатларини жорий қилиш (3.3 банди), ижтимоий институтларнинг жамиятда ўрни ва ролини янада ошириш (4.2. банди) шунингдек, жамиятда аҳолининг, айниқса ёшларнинг ижтимоий-сиёсий институтлар фаолиятида кенг иштироки масаласи (4.5 банди) (<https://lex.uz/docs/3107036>) Янги Ўзбекистон учун ижтимоий-сиёсий институтларнинг фаолияти қанчалик заруриятини кўрсаткичи эканлиги билдиради. “Янги Ўзбекистон” ғояси ижтимоий-сиёсий муносабатларининг янги босқичи демакдир. Бунда анъанавий ривожланиш қонуниятларидан унумли фойдаланиш – барқарорлик қафолатидир. Фуқаролар жамиятнинг, хусусан давлатнинг асосий таянчи ҳисобланди. Жамиятнинг сиёсий муносабатлари чуқур таҳлил этилмас экан, аҳолининг мавжуд ҳукуматга нисбатан ижтимоий қайфиятини аниқлаш мумкин эмас. Бу замонавий жамиятларда асосий ривожланиш индексиدير. Сиёсий институтлар замонавийлик муносабатларида давлатнинг сиёсий мақсадларини амалга оширишда, унинг таркибий жиҳатларини англашда катта аҳамият касб этади. Л.А. Мусаелян қайд этганидек, замонавий инсонни тимсоли асосида замонавийликнинг ўзига хос цивилизацияси шаклланиб боради. (*Musaellan Lev, 2014:69*). Янги Ўзбекистон стратегиясида сиёсий институтларнинг асосий вазифаси сифатида ислохотларнинг самарадорлигини оширишга қаратилган механизмларни ишлаб чиқиш ва ривожлантириш

белгиланган. Зеро, Президентимиз таъкидлаганларидек, “Янги Ўзбекистонни ўз ҳаётидан рози, бахтли инсонлар мамлакатига, ҳар томонлама ривожланган ижтимоий маконга айлантириш ушбу йўналишдаги ислохотларимизнинг асосий мақсадидир” (*Shavkat Mirziyoyev, 2021: 199*). Глобаллашув жараёнлари ва технологик тараққиётнинг замонавий давлатлар янги ривожланиш йўлига қадам қўйди ани дамда бу жараёнлар янги ифодалар ва таҳдидлар билан шартланган (*Evgeniya Osipova, 2009:194*). Замонавийлик муносабатлари Ўзбекистон шароитида сиёсий институтлар фуқароларнинг ижтимоий муносабатларидан тортиб, сиёсий жараёнларда иштирокини, шунингдек, жамиятни демократлаштириш, фуқаролик жамиятини шакллантириш билан бирга амалга оширишни назарда тутди. Шу нуқтаи назардан, кейинги 5 йиллик давомида (2016-2021 йилларда) жамиятнинг барча соҳаларида демократик янгиланишлар яратувчилари ҳамда тарғиботчилари сифатида баҳоланувчи ижтимоий-сиёсий институтларнинг роли ва аҳамияти, уларнинг фуқаролар ва давлат ўртасидаги муносабатларининг янгича қўрилишларига алоҳида эътибор беришга қаратилган чора-тадбирлар давлат сиёсати даражсига чиқмоқда. Зеро, сиёсий институтларнинг давлат ҳокимиятининг легитимлигининг асосий мезонидир. Ўзбекистонда сиёсий институтларнинг такомиллаштиришда давлат бош ислохотчиси сифатида намоён бўлмоқда. Сиёсий институтларнинг давлат ва жамият ишларида иштирокини кенг маънодаги чораларини такомиллаштириш ва фуқаролик жамиятининг бошқа институларининг билан биргаликда жамоатчилик назоратини амалга ошириш орқали жамиятда муҳим бўлган вазифаларни амалга оширишда, замонавийликнинг ўзига хос хусусиятларидан унумли фойдаланиш кенг жамоатчиликнинг вазифалари қонунчиликда белгилаб қўйилди. Бу эса замонавийлик муносабатини сиёсий институтлар орқали тартиблаштириш, йўналтириш ҳамда ижобий хусусиятларидан фойдаланиш билан боғлиқ. Юқорида биз замонавийлашув муносабатларини бекорга глобализация жараёни билан бирга боғламадик. Боиси, инсонларнинг мақсад ва манфаатлари ўзгарувчи (ўсувчи) хусусиятга эга бўлиб, бу жараён охир-оқибатда тезлик билан ўзгаришларни, яъни глобализацияни шаклланишига сабаб бўлди. Дунёнинг сиёсий манзараси ўзгарди, инсоният тафаккурининг янгича қирралари очилди. Бу эса, ижобий хусусиятлар билан бирга, салбий муносабатларни шаклланишига олиб келиб, миллатлар ҳатто айрим давлатларнинг миллий хавфсизлигига таҳдид солмоқда. Зеро,

Президентимиз таъкидлаганидек, “Ахборот технологиялари жамиятда барча ўзгаришларнинг том маънодаги “драйвери”га айланиб бормоқда” (*Shavkat Mirziyoev, 2021: 177*). Унинг ҳолати, мазмунига баҳо беришда маъулм бир жамият ва давлат аҳолсининг манфаатлари, қарашлари, диний эътиқоди ва энг асосийси сиёсий институтларининг фаолиятининг қанчалик фаоллиги алоҳида аҳамият касб этади. “Ўзбекистон тараққиётининг ҳозирги янги босқичида юртимизда амалга оширилаётган ислохотлар самардорлигини таъминлаш кўп жиҳатдан сиёсий жабҳада, айниқса давлат бошқаруви соҳасидаги фаолиятни тубдан такомиллаштириш билан узвий боғлиқдир”. Ўзбекистонда амалга оширилган ислохотларнинг самарадорлиги, натижавийлиги – сиёсий институт-ларнинг фаолиятини қандай ташкил этилиши, давлат ва жамият муносабатларида ўрнини янада кучайтириш, замонавий ислохотлар томон йўналтириш билан изоҳланади. Бу жараёнларни Ш.Мирзиёев таъбири билан айтганда “Бу ўз навбатида давлат бошқарувини марказлаштириш амалиётидан воз кечиш зарурлигини, кўпгина вилоятларни марказий давлат органларидан ҳудудий органларга ўтказиш кераклигини англатади”. Янгиланишлар моҳиятини айти вақтнинг ўзида жамиятнинг барча аъзолари томонидан англаш мумкин эмас. Бу бир неча босқичли, узоқ давом этувчи жараёндир. Ж. Туленовнинг “Ҳаёт фалсафаси” асарида ҳар қандай ўзгаришларни ўзаро боғлиқлигини қуйидагича таърифлайди: “Жамиятдаги зиддиятлар, уларнинг турличалигига қарамасдан, бир-бирларидан ажралган ҳолда мавжуд бўлмайди, балки улар бир-бири билан боғлиқ ва бир-бирларини тақозо этади” (*Jamol Tulenov, 1993:296*). Замонавий Ўзбекистонда сиёсий институтлар демократия нормаларига мос равишда фаолият кўрсатишлари учун замин яратилмоқда. Бунда “сиёсий институтлар+фуқаро+давлат” ўртасида яқин ҳамкорликни таъминлайдиган услубларни такомиллаштирилиб, ўта марказлашган бошқарувдан воз кечиш, марказий ва маҳаллий бошқарув органларига эркинлик (либерал имкониятлар)ни кучайтириш масаласи ўртага ташланмоқда. “Давлат бошқаруви тизимининг (ижтимоий-сиёсий институтларни) ҳудудлар ва соҳалар бўйича самарали ва сифатли фаолият юритиши борасида мавжуд тартиб-таомилларни оптималлаштириш ва соддалаштириш, бошқарувнинг инновацион шакллари жорий этиш лозим” (Шавкат Мирзиёев, 2021, 26).

Янги Ўзбекистон – бу янги ижтимоий-сиёсий муносабатлар ҳамда қарашлар муҳити. Ижтимоий зиддиятлар ислохотлар қушандаси. Шунинг учун учун янгиланаётган Ўзбекистонда асосий

маъсулият аввало сиёсий институтларга тушади. Ш. Мирзиёев “Инсонни тарбиялаш учун бутун жамият ҳаракат қилиши, авваламбор, жиноий ҳолатларни туғдирадиган сабаб ва омилларни ҳаётимиздан бартараф этиш керак” (*Shavkat Mirziyoev, 2021:112*) – деган сўзлари билан ушбу ҳолатда жамиятнинг сиёсий институтларининг бу жараёндаги мақомини яна бир бор кўрсатиб берди. Тараққиёт стратегиясининг асосий мақсадлари сиёсий институтларнинг вазифаларида ўз аксини топди. “Мамлакатнинг ҳар томонлама гуллаб-яшнашига фақат кучли ва адолатли фуқаролик жамияти шароитида эришиш мумкин. Айти пайтда бошқарув функцияларини аксариятини халқнинг ўзига, жамоатчилик бирлашмаларига, ўзини-ўзи бошқариш органларига, фуқаролик жамиятининг бошқа институтларига бериш мақсадга мувофиқ”. Тараққиёт стратегиясини Янги Ўзбекистонда ўзига хос сиёсий муҳитни шакллантиришнинг асосий ҳужжатларидан бири сифатида талқин этсак бўлади. Зеро, унда аввало жамиятнинг ижтимоий-сиёсий институтларнинг фаолиятини шакллантириш 7 устувор йўналишининг биринчиси “Инсон кадрини юксалтириш ва эркин фуқаролик жамиятини (демак, ижтимоий-сиёсий институтлар-назарда тутилмоқда) янада ривожлантириш орқали халқпарвар давлат барпо этиш”-деб номланганлиги билан изоҳланади. Жамиятда сиёсий институтлар янгиланишнинг асосий ташаббускори ва кафолатчиси бўлмас экан, ислохотлар самарадорлиги сусаяди. Сиёсий институтлар фуқароларнинг ижтимоий ҳолати, психологик хусусиятларини аниқловчи жамиятнинг индикатори (муаллиф) бўлишига эришиш янги жамиятларда, хусусан Янги Ўзбекистонда уларнинг ривожланиши истиқболни белгилайди. Ҳар қандай жамиятда янгиланишларнинг асосий тарғиботчиси сифатида чиқар экан, Янги Ўзбекистонда уларнинг асосий қуйидаги истиқболдаги вазифаларининг кўрсатиб ўтиш мақсадга мувофиқдир:

- сиёсий институтларнинг фаолиятининг самарадорлигини ошириш ва фуқаролар билан ҳамкорлигини мустаҳкамлаш;

- сиёсий институтлар фаолиятида фуқароларнинг кенг иштирокини таъминлаш, юқори малакали кадрларни мутахассисларни тайёрлаш тизимини йўлга қўйиш ҳамда бу жараёнинг доимий мониторинг тизимини йўлга қўйиш;

- жамиятда сиёсий институтларнинг қонун доирасида ваколатларини кенгайтириш орқали жамиятнинг асосий ижтимоий зиддиятларини камайитириш тизимини шакллантириш;

- сиёсий институтлар фаолиятининг институционал асосларини замонавий муносабатлар талабларига мослаштириш;

– сиёсий институтлар фаолиятини давлат ва жамият муносабатларини тартибга солишнинг янги тамойиллари ва андозаларига трансформация қилиб бориш. Замонавий Ўзбекистонда юқорида кўрсатилган вазифаларни амалга оширишнинг асосий хужжати – Ўзбекистон Республикаси Конституцияси, шунингдек, Янги тараққиёт стратегияси ва унинг асосида давлат дастури ҳисобланади (<https://lex.uz/ru/pdfs/5841077>). Тараққиёт стратегияси 1-устувор йўналиши 1 – мақсади (маҳалла институтининг самарадорлигини ошириш (ижтимоий институт); 2 – мақсади (Халқ депутатлари кенгаши фаолияти (сиёсий институт), 3 мақсад – (Маҳаллий давлат ҳокимият органлари фаолиятининг институционал асосларини замон талабларига мослаштириш); 5 – мақсад (ихчам, профессионал, адолатли юқори натижадорликка хизмат қиладиган давлат бошқарувини жорий қилиш); 7 – мақсади (мамлакатимиздаги ислохотларни изчил давом эттиришда Олий Мажлис палаталари ва сиёсий партиялар ролини янада ошириш); 10 – мақсад (Давлат фуқаролик хизмати тизимини замонавий стандартлар асосида ташкил этиш) каби мақсадлар илгари сурилганлиги замонавийлашув шароитида ижтимоий-сиёсий институтларга қўйилган асосий талабнома сифатидаги хужжати ҳисобланади. Сиёсий институтлар Янги Ўзбекистонда асосий ўрни унинг жамиятда янгича тафаккур ҳамда анъанавий қарашларнинг замонавий муносабатларга мослашув-чанлигини таъминлаш асосида амалга оширилади. Хусусан, Тараққиёт стратегиясининг 20 – мақсадида фаол фуқаролик жамиятини ривожлантириш ҳамда фуқаролар ўртасида қонунга ҳурмат ва итоат қилиш ҳиссини шакллантириш деб номланиб (<https://lex.uz/ru/pdfs/5841077>), ижтимоий-сиёсий институтларнинг асосий вазифаларидан бири сифатида фуқаролик жамиятини ривожлантиришни янги босқичга кўтариш вазифаси юкланди. Ижтимоий-сиёсий институтлар янги фикрлар (сиёсий плюрализм)нинг шакллантириш ва унга жалб этиш доирасида “ғоялар лаборатория”си эканлигини алоҳида таъкидлаб ўтишимиз керак.

ХУЛОСА

Хулоса ўрнида шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, сиёсий институтлар Янги Ўзбекистон замонавийлашувнинг йўналишларини кўрсатишда аввало, жамиятда қуйидаги истиқболдаги вазифаларни бажаришни ўз олдига мақсад қилиб қўйишлари мақсадга мувофиқ:

Биринчидан, ҳар қандай жамиятлардаги сиёсий институтларнинг трансформацияси жараёни тадқиқ этиш ҳар бир давлат учун муҳим вазифалардан

бири ҳисобланади. Жамият ва давлатларнинг тараққиётининг асоси аввало, сиёсий институтларга боғлиқ бўлиши лозим муҳим аҳамият касб этади. Шунинг учун, диссертацияда анъанавийлик ва замонавийлик муносабатларининг мослашувчанлиги ҳамда глобаллашув муносабатларида сиёсий институтларга нисбатан “мутаносибликни таъминловчи ўзига хос ғоялар лабораторияси” деган фикр илгари сурилган.

Иккинчидан, замонавийлик ва анъанавийлик муносабатларининг мутаносиблигининг асосий йўналиши ҳисобланган сиёсий модернизациялашув жараёни аввало жамиятнинг сиёсий тизимларига таъсири алоҳида касб этади. Шу маънода сиёсий институтларни тадқиқ этиш аввало ижтимоий-сиёсий, глобал хусусиятга эга. Зеро, сиёсий институтлар бутун бошли давлат ва унинг аҳолиси манфаатларининг ўзида мужассам этувчи механизмлар йиғиндиси ҳисобланади.

Учинчидан, замонавийлик жараёнида анъанавий сиёсий институтлар янгича сиёсий тафаккур асосидаги онг ва маданият ҳамда сиёсий билимлар майдонини шакллантиришнинг асосий механизмлари сифатида йиғиндиси сифатида трансформациялашуви ҳисобланади. Айниқса, глобаллашув даврида жамият аъзоларининг ёт ғоялардан ҳимоя қилишнинг қонуний ҳамда ишончли омили – сиёсий институтларнинг фаоллиги ҳисобланади.

Тўртинчидан, сиёсий институтларнинг шакллантириш ва тараққиётини белгилаш узок муддатли ҳамда стратегик аҳамият касб этувчи жараёнидир. Замонавий қарашларни ўзида мужассамлаштирган сиёсий институтлар ва шу асосда янги элитани шакллантириш воситаси эканлиги муҳимдир.

АДАБИЁТЛАР:

1. Кравченко И., Анурий В.Ф. (2004) Социология. СПб.: Питер, – С.91.
2. Бердиев Б. (2019) Ўзбекистонда сиёсий модернизация жараёнларининг ўзига хос хусусиятлари. Сиёсий фанлар бўйича фалсафа доктори (Phd) даражасини олиш учун тайёрланган дисс. –Т.: – Б. 18.
3. Джеймс А. Робинсон. (2015) Почему одни страны богатые, а другие бедные. Происхождение власти, процветания и нищеты: АСТ; Москва, – С. 697.
4. Куранбоев Қ.Қ. (2008) Давлат бошқарув тизими: шаклланиш ва ривожланиши муаммолари. Сиёсий фанлар доктори илмий даражаси олиш учун ёзилган диссертация. Т., – Б.18.
5. Дюркгейм Э. (1900) О разделении общественного труда. Одесса, – С.143.
6. Фролов С.С. (1994) Социология.-М.: Наука, – С.124.

7. Бергер П.Л. (1996) Приглашение а социологию: Гуманистическая перспектива/Пер. с англ. под. ред. Г.С.Батыгина. -М., – С. 84.
8. Комаров М.С. (1994) Введение в социологию. -М., – С.194.
- 9.Хамелинк К.Дж. (1985) Культура в век электронных средств // Культуры-диалог народов мира. №4. – С.25.
10. Норт Д. (1997) Институты, институциональные изменения и функционирование экономики. -М., – С.68.
11. Каримов И.А. (2005) Бизнинг бош мақсадимиз – жамиятни демократлаштириш ва янгилаш, мамлакатни модернизация ва ислоҳ этишдир. Т.: Ўзбекистон. – Б.40.
12. Исломов И. (2022) Ўзбекистонда политологиянинг янги босқичи. Республика илмий-амалий конференция материаллари тўплами. – Тошкент: «Complex Print», – Б. 125.
13. Пантин В.И. (2001) Глобализация и проблемы развития демократических институтов в России и на Западе // Политические институты на рубеже тысячелетий. Дубна, – С.400.
14. Гаджиев К.С. (1995) Политическая наука. 2-е издание. – Москва: Международные отношения. – С.349.
15. Платон. (1923) Законы. Сочинения, Т.ХІІІ. Петербург. – С.23.
16. Осипов Ю. С. (2008) Институт политический // Излучение плазмы — Исламский фронт спасения. – М.: Большая российская энциклопедия, – С. 410. — (Большая российская энциклопедия : [в 35 т.] / гл. ред. Ю. С. Осипов ; 2004—2017, т. 11). — ISBN 978-5-85270-342-2.
17. Huntington S. (1975) The crisis of Democracy. New York University Press. –P.188.
18. Штраус Л. (2000) Введение политическому философию. М.; Логос. –С.12.
- 19.Алмонд, Г. (1992) Гражданская культура и стабильность демократии / Г. Алмонд, С. Верба // Полис. № 4.
20. Мирзиёев Ш. (2021) Янги Ўзбекистон стратегияси. Т.: Ўзбекистон. –Б.24.
21. Амонов Б. (2019) Жамиятни модернизациялаш концептуал моделларининг сиёсий-фалсафий таҳлили. сиёс.ф.докт. илмий даражасини олиш учун тайёрланган дисс. - Т., – Б.203.
22. Мусаелян Л.А. (2014) Кризис современной цивилизации и его антропологических оснований // Новые идеи в философии. Вып. 22(1). С. 69–80.
23. Осипова Е.В. (2009) Человек и современная социальная реальность // Антропологическое измерение российского государства / Рос. акад. наук, ин-т философии; отв. ред. В.Н. Шевченко. М.: ИФРАН, – С. 194–213.
24. Туленов Ж. (1993) Ҳаёт фалсафаси. -Т.: Ўзбекистон, – Б. 296.
25. https://strategy.uz/index.php?static=o_strategyii
1. Kravchenko I., Anurin V. F. (2004) Sociologiya. SPb.: Peter, – S. 91.
2. Berdiev B. (2019) Peculiarities of political modernization processes in Uzbekistan. Dissertation prepared for the degree of Doctor of Philosophy (Phd) in Political Science. -T.: – B. 18.
3. James A. Robinson. (2015) Each side is rich, and the other is poor. Proishkhojdenie vlasti, protsvetaniya i nishchety: AST. Moscow, – S. 697.
4. Quranboev Q.Q. (2008) State management system: problems of formation and development. Dissertation written for the degree of Doctor of Political Sciences. –T. – B.18.
5. Durkheim E. (1900) O razdelenii obshchestvennogo truda. –Odessa, – P.143.
6. Frolov S.S. (1994) Sociology. -M.: Nauka, – S. 124.
7. Berger P.L. (1996) Priglasenie a sotsiologiyu: Humanisticheskaya perspective/Per. English pod ed. G.S. Batygina. -M., – S. 84.
8. Komarov M.S. (1994) Vvedenie v sotsilogiyu.-M., 1994. S.194.
9. Hamelink K.Dj. (1985) Culture and the age of electronic media // Kultury-dialog narodov mira. #4. S.25.
10. North D. (1997) Institutions, institutional changes and economic functions. –M. – S.68.
11. Karimov I.A. (2005) Our main goal is democratization and renewal of society, modernization and reform of the country. –T.: Uzbekistan. – B.40.
12. Islamov I. (2022) A new stage of political science in Uzbekistan. A collection of materials of the republican scientific-practical conference. - Tashkent: «Complex Print», - B. 125
13. Pantin V.I. (2001) Globalization and problemy razvitiya demokraticeskikh institutov v Rossii i na Zapade // Political institute na rubeje tysyacheletiy. Dubna, – P.400.
14. Gadzhiev K.S. (1995) Political science. 2-e izdanie. - Moscow: Mejdunarodnye otnoshenia, - P.349.
15. Platon. (1923) Law. Sochinenia, T.XIII. Petersburg. – S.23.
16. Osipov Yu. S. (2008) Institut politicheskij // Izluchenie plazmy – Islamic front spaseniya. – М.: Bolshaya rossiyskaya encyclopedia, – S. 410. – (Bolshaya rossiyskaya encyclopedia: [v 35 vol.] / gl. ed. Yu. S. Osipov; 2004-2017, vol. 11). — ISBN 978-5-85270-342-2.
17. Huntington S. (1975) The crisis of democracy. New York: University Press. –P.188.
18. Strauss L. (2000) Introduction to political philosophy. M.; Logos, – P.12.
19. Almond G. (1992) Civil culture and stability democracy / G. Almond, S. Verba // Polis. No. 4.
20. Mirziyoev Sh. (2021) Strategy of New Uzbekistan. –T.: Uzbekistan. –B.24.
21. Amonov B. (2019) Political-philosophical analysis of conceptual models of modernization of society. Doctor of politics. diss. prepared for the degree. - T.: – B.203.
22. Musaelyan L.A. (2014) The crisis of modern civilization and ego anthropological foundations // New ideas and philosophy. Vyp. 22(1). S. 69–80.
23. Osipova E.V. (2009) Man and contemporary social reality // Antropologicheskoe izmerenie rossiyskogo gosudarstva / Ros. Acad. nauk, in-t philosophy; отв. ed. V.N. Shevchenko. M.: IFRAN, –S. 194–213.
24. Tulenov J. (1993) Philosophy of life. –T.: Uzbekistan, – B. 296.
25. https://strategy.uz/index.php?static=o_strategyii

REFERENCES:

1. Kravchenko I., Anurin V. F. (2004) Sociologiya. SPb.: Peter, – S. 91.
2. Berdiev B. (2019) Peculiarities of political modernization processes in Uzbekistan. Dissertation prepared